

30.12.2004

2785/4/03

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Petri Jääskeläinen

Esittelijä: Esittelijäneuvos Raino Marttunen

RIKOSJUTUN KÄSITTELYN VIIVÄSTYMINEN KÄRÄJÄOIKEUDESSA

Asianajaja A toimitti 27.11.2003 tänne B:n Salon kärjäoikeuden kärjätuomarille 17.11.2003 osoittaman kirjelmän ja pyysi oikeusasiamiestä tutkimaan asiaa kanteluna. B:n mukaan kirjoituksessa tarkoitettua rikosasiaa ei ollut käsitelty Salon kärjäoikeudessa kohtuullisessa ajassa. Oikeudenkäynnissä oli siten rikottu ainakin Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6 ja 13 artikloita.

A toimitti 12.12.2003 tänne lisäkirjoituksen ja B:n Salon kärjäoikeudelle 17.2.2003 osoittaman kirjelmän, jossa on vaadittu syytteiden välitöntä hylkäämistä, koska rikosasia ei ole tullut käsitellyksi tuomioistuimessa oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin edellyttämässä kohtuullisessa ajassa.

Edelleen A toimitti tänne 22.1.2004 päivätyn lisäkirjoituksen ja Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen päätöksen 20.1.2004 (Kangasluoma v. Suomi). Vielä A toimitti lähetekirjeellään 13.2.2004 tänne Salon kärjäoikeuden 9.2.2004 julistaman päätöksen oikeudenkäynnin kestoja koskeneiden väitteiden johdosta ja B:n oikeusasiamiehelle 11.2.2004 osoittaman kirjoituksen. B:n mielestä kärjäoikeuden olisi lopetettava kohtuullisen käsittelyajan ylittänyt oikeudenkäynti, koska sen jatkaminen rikkoo Euroopan ihmisoikeussopimuksen mukaisia Suomen valtion velvoitteita.

Kirjoituksista ilmenee, että B on valittanut asiasta myös Euroopan ihmisoikeustuomioistuimeen.

2

SELVITYS

Kirjoitusten johdosta Salon kärjäoikeuden laamanni toimitti jutussa puheenjohtajana toimivan kärjätuomarin selvityksen ja antoi lausunnon. Jäljennökset hankituista selvityksistä seuraavat päätöksen ohessa.

Asiassa on hankittu lisäksi asiakirjaselvitystä Turun hovioikeudesta ja korkeimmasta oikeudesta.

3

RATKAISU

3.1

Tapahtumatietoja

Käräjätuomarin selvityksen mukaan käräjäoikeus on ottanut kantaa oikeudenkäynnin keston ja sen pitkittymiseen johtaneisiin syihin 18.5.2000, 19.12.2000, 25.2.2003, 20.8.2003 ja 9.2.2004 annetuissa päätöksissä. Niissä on todettu oikeudenkäynnin kestäneen poikkeuksellisen pitkään, mutta päätöksissä esitetyillä perusteilla vastaajien vaatimukset oikeudenkäynnin lopettamiseksi on hylätty. Käräjätuomari on hylkäysperustelujen osalta viitannut päätöksissä lausuttuihin seikkoihin. Hän on selvityksessään viitannut myös käräjäoikeuden 30.3.2000 pidetyssä käsittelyssä tehtyyn pöytäkirjamerkintään, jonka mukaan käräjäoikeus tulee omasta aloitteestaan ottamaan oikeudenkäynnin keston mahdolliseen kohtuullisen ajan ylittymiseen kantaa silloin, kun tuon seikan voidaan havaita luovan sellaisen esteen oikeudenkäynnin jatkamiselle, jota voitaisiin pitää ehdottoman oikeudenkäynnin edellytyksen puutteena.

Turun hovioikeus on 3.12.2003 antanut päätöksen B:n erään kanssasytetyn käräjäoikeuden 20.8.2003 antamasta päätöksestä tekemään kanteluun. Hovioikeus on päätöksessään katsonut, että asian tutkinnan ja oikeuskäsittelyn kesto oli pidettävä Suomen perustuslain 21 §:n ja Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6 artiklan 1 kohdan tarkoittamalla tavalla liian pitkänä ottaen huomioon myös lainvoimaisen tuomion saamiseen kuluva aika. Hovioikeus on kuitenkin päätöksessä esittämillään perusteilla katsonut käräjäoikeudella olleen riittäviä syitä asian käsittelyn lykkäämiseen myös mainittua syytettyä koskevilta osin ja katsonut, ettei käsittelyä ollut lykkäyksellä perusteettomasti viivytetty. Korkein oikeus on 12.10.2004 antamallaan päätöksellä nro 2271 evännyt mainitun syytetyn hakeman valitusluvan.

Käräjäoikeus on viimeisimmän, 9.2.2004 tehdyn päätöksen osalta määrännyt oikeudenkäymiskaaren 16 luvun 1.10.2003 voimaan tulleen muutetun 3 §:n (381/2003) nojalla, että päätökseen saa hakea muutosta erikseen. Turun hovioikeus on 30.6.2004 hylännyt B:n kolmen kanssasytetyn tekemät valitukset sanotusta päätöksestä eikä korkein oikeus ole 12.10.2004 antamallaan päätöksellä nro 2277 myöntänyt heille valituslupaa asiassa.

3.2

Arviointi

Suomen perustuslain 3 §:n 3 momentin mukaan tuomiovaltaa käyttävät riippumattomat tuomioistuimet, ylimpinä tuomioistuimina korkein oikeus ja korkein hallinto-oikeus. Perustuslain 21 §:n mukaan jokaisella on oikeus saada asiansa käsiteltyksi asianmukaisesti ja ilman aiheetonta viivytystä lain mukaan toimivaltaisessa tuomioistuimessa.

Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6 artiklan 1 kohdan mukaan jokaisella on oikeus kohtuullisen ajan kuluessa oikeudenmukaiseen ja julkiseen oikeudenkäyntiin laillisesti perustetussa riippumattomassa tuomioistuimessa muun muassa silloin, kun päätetään häntä vastaan nostetusta rikossyyttestä. Sopimuksen 13 artiklan mukaan jokaisella, jonka tässä sopimuksessa tunnustettuja oikeuksia on loukattu, on oltava käytettävissään tehokas oikeussuojakeino kansallisen viranomaisen edessä.

Totean, että B:tä vastaan ajettujen rikosasiain esitutkinta ja oikeuskäsittely ovat kestäneet tähän mennessä jo noin 10 vuotta. Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ratka isukäytännön valossa näyttää ilmeiseltä, että käsittelyn kesto on ylittänyt tai ainakin ennen lainvoimaista tuomiota tulee ylittämään sopimusmääräyksessä tarkoitetun kohtuullisen ajan. Turun hovioikeus on jo edellä mainitussa 3.12.2003 antamassaan päätöksessä arvioinut asiaa näin.

Korkein oikeus on 11.6.2004 antamassaan ennakkopäätöksessä KKO:2004:58 arvioinut rikosasiain käsittelyn viivästymisen vaikutuksia ja oikeussuojakeinoja. Korkeimman oikeuden mukaan myös ihmisoikeusnäkökulmasta tulee ensisijaisesti ottaa huomioon, mitä rikosoikeudellisia keinoja Suomen lainsäädännössä on sopimusmääräyksistä ilmenevien oikeusturvatakeiden toteuttamiseksi. Päätöksessä on viitattu rikoslain vanhentumissäännöksiin sekä rangaistuksen mittaamista ja määräämistä koskeviin säännöksiin, joiden nojalla ajan kulumisen voidaan ottaa huomioon. Toisaalta ratkaisussa on todettu, että Suomen lainsäädäntöön ei sisälly säännöksiä, joiden nojalla syyte voitaisiin hylätä sillä perusteella, että oikeudenkäynti on kestänyt kohtuuttoman kauan.

Korkein oikeus on katsonut lähtökohtana olevan, ettei syytettä voida hylätä pelkästään sillä perusteella, että asiaa ei ole saatu käsiteltyä tuomioistuimessa oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin edellyttämässä kohtuullisessa ajassa. Oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin turvaaminen syytetylle saattaa kuitenkin jossakin poikkeuksellisessa tilanteessa merkitä sitä, että syytteen hylkääminen tai tutkimatta jättäminen jää ainoaksi tehokkaaksi Euroopan ihmisoikeussopimuksen 13 artiklassa tarkoitetuksi oikeussuojakeinoksi. Tällainen tilanne voi korkeimman oikeuden mukaan syntyä esimerkiksi silloin, jos "syytetyn mahdollisuudet puolustautua ovat kokonaan raunioituneet oikeudenkäynnin pitkittymisen vuoksi".

Myöskään Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisukäytännöstä en ole havainnut tukea sille kantelussa esitettylle näkemykselle, että oikeudenkäynnin kohtuullisen ajan ylittyessä syyte olisi ehdottomasti hylättävä.

Sen arvioiminen, milloin kysymys on syytteen hylkäämistä edellyttävästä tilanteesta, kuuluu tuomioistuimen riippumattoman harkintavallan piiriin. Asiaa käsittelevällä tuomioistuimella on myös parhaat edellytykset kysymyksen arviointiin.

Käräjäoikeuden viimeisin 9.2.2004 tekemä päätös on ollut vastikään Turun hovioikeuden ja valituslupa-asiana korkeimman oikeuden arvioitavana. Minulla ei ole aihetta epäillä, että tuomioistuimet olisivat ylittäneet harkintavaltansa asiaa arvioidessaan.

Käräjäoikeuden päätöksissä tarkemmin selostetut jutun käsittelyn poikkeukselliseen pitkittymiseen vaikuttaneet seikat huomioon ottaen asiassa ei myöskään ole ilmennyt sellaista yksittäisen viranomaisen tai virkamiehen lain tai velvollisuuksien vastaista menettelyä, johon oikeusasiamiehen olisi puututtava.

Edellä lausuttu ei kuitenkaan poista valtion vastuuta oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin kuuluvasta kohtuullisesta käsittelyajasta. Kysymys valtion vastuusta on kantelijan ilmoituksen mukaan jo saatettu Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen arvioitavaksi.

Syytettyjen perus- ja ihmisoikeutena olevan oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin toteutumisen kannalta tilanne on epätydyttävä. Oikeusasiamies ei kuitenkaan voi puuttua lähemmin niihin keinoihin, joilla tuomioistuimessa vireillä oleva asia saataisiin mahdollisimman nopeasti käsitellyksi ja ratkaistuksi.

Valtion vastuun kannalta pidän kuitenkin tärkeänä, että käräjäoikeudelle ja muille asian käsitteilyyn osallistuville tai vaikuttaville viranomaistahoille turvataan sellaiset voimavarat, ettei asian käsittely ainakaan niiden puutteen takia enää viivästy. Tähän viitaten lähetän jäljennökset tästä päätöksestä oikeusministeriölle ja Valtakunnansyyttäjänvirastolle tiedoksi.